Oilada bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashning shakllari

Формы воспитания детей в семье в духе упорного труда

Forms of raising children in the family in the spirit of hard work

Usmanova M., katta o'qituvchi
Qurbonbekova Z., 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va ularni yetuk barkamol ma'suliyatli shaxs qilib yetishtirish borasida, jahon madaniyati uchun katta hissa qo'shgan va o'zlarining boy ma'naviy merosini qoldirgan buyuk allomalarimizning fikrlari berilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy tarbiya, mehnatsevarlik, ota –onalar nazorati, aqliy tarbiya, nafosat tarbiyasi.

Аннотация: В статье представлены взгляды наших великих ученых, внесших большой вклад в мировую культуру и оставивших свое богатое духовное наследие, о том, как растить детей в духе упорного труда и воспитывать их зрелыми, ответственными личностями.

Ключевые слова: экономическое образование, трудолюбие, родительский контроль, умственное воспитание, прекрасное образование.

Annotation: This article presents the views of our great scholars who have made a great contribution to world culture and left their rich spiritual heritage on how to raise children in the spirit of hard work and bring them up as mature, responsible individuals.

Keywords: economic education, diligence, parental control, mental education, fine education.

Bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va ularni yetuk barkamol ma'suliyatli shaxs qilib yetishtirish borasida, jahon madaiyati uchun katta hissa qo'shgan va o'zlarining boy ma'naviy merosini qoldirgan buyuk allomalarimiz Abu Nasr Farobiy, Ibn Sino, Yusuf Xos Xodib, Mahmud Qashg'ariy, Jomiy kabi mutafakkirlarimiz hamda g'arb pedagoglari Pestalotsi, Yan Amos Komenskiy, Konsantantin Ushinskiylar o'zlarining qimmatli fikrlarini bayon etganlar.

Mehnatsevarlik tarbiyasiga uslubiy yondoshish mutafakkirlarimiz tomonidan muntazam boyitib kelingan. Chunonchi, Abu Nasr Farobiy insonga yashash uchun juda ko'p narsalar kerakligini e'tirof etib, bu o'rinda mehnatsevarlikni alohida ko'rsatib o'tadi.

Ulug' mutafakkirimiz shunday deydi: "Oilada iqtisodiy tarbiya zamirida bolalarda mehnatsevarlikni shakllantirish yotadi. Buni shunday olib borish kerakki, bola o'z mehnatining natijasini kura bilsin, shundagina bola o'z imkoniyatidan mamnun bo'ladi". Haqiqatan ham hozirgi kunda bolaga mehnatsevarlikni o'rgatishda oilada iqtisodiy mehnat aloqalarining qanchalik muhim ekanligini bugungi hayot sharoiti ham ko'rsatib turibdi.

Yana bir mutafakkirimiz Abu Ali Ibn Sino oila muhitida bola tarbiyasi haqida shunday fikrlarini bayon qilganlar. "Agar sen ota bo'lsang go'zal xulq, fazilat sohibi bo'lishga intil, bolang tarbiyasida eng avvalo mehnat tarbiyasiga e'tibor ber. Chunki mehnat tarbiyasi aqliy, ahloqiy va jismoniy tarbiyaning asosi bo'lib xizmat qilajak" der ekan. Ibn Sino o'zining pedagogik qarashlarida bolani mehnatsevarlik xislarini shakllantirishda oila muhitidagi tarbiyaga alohida e'tibor beradi. Uning fikricha oila boshlig'i bolalar tarbiyasi haqida amaliy va nazariy bilimga ega bo'lishi kerak. Oila boshlig'ida bu sohada yetarli tajriba bo'lmasa u oila a'zosiga yaxshi tarbiya bera olmaydi. Yaxshi tarbiyani esa, oila farovonligining, baxtining asosi, zamini hisoblaydi.

Yana bir ulug' mutafakkir shoirimiz Yusuf Xos Xojib o'zining qimmatli asari bo'lmish "Qutadg'u bilig" ("Saodatga eltuvchi bilim") asarida bolalarni mehnatsevar qilib tarbiyalashda ota-onaning mavqyei to'g'risida bir qator fikr va qarashlarini aytadi. Ulug' shoirning aytishicha, ota –onalar nazoratida bo'lgan bolaning ma'suliyat hissi rivoj topadi, shu sababli ham bolalar tarbiyasida ota – onaning mavqyei alohida ahamiyatga egadir, ular tanlagan to'g'ri yo'l farzandlarning kelajagi, kamoloti uchun nihoyatda muhimdir U deydi:

"Bolaga otaning mehnati singgan bo'lsa, so'ng u bolaning xulq atvorida bilinadi. Ota bolani nazoratda tutsa u yaxshi, ezgu bo'ladi. Otasi va onasining yuzi yorug' bo'ladi.

XI asr Markaziy Osiyo madaniyati gullab yashnashiga hissa qo’shgan alloma Mahmud Qoshg’ariy bugungi kunda hammamizga tanish bo’lgan ma’lumu mashhur asari “Devoni lug’atit turk” (“Turkiy asar devoni”) asarida mehnatsevarlik to’g’risida kundagi fikrlarini bildirib o’tkanlari. “Emgak ekinda qolmas” – ya’ni mehnat tush ketmaydi deb ixlos bilan qilingan mehnatning zos ketmasligini uqtiradi. Mahmud Qoshg’ariy kishilarni birlashib, o’zaro kengashib mehnat qilishga chorlaydi.

Yana bir alloma mir Alisher Navoiy bobomizning hamfikr ijodkor do’stlari bo’lgan Abdurahmon Jomiy nasriy yo’lda yozilgan “Bahoraiston” asarida mehnatsevarlik xususidagi qarashlarini bayon qiladi. U mehnatni insonga baxtli turmush baxsh etuvchi vosita hisoblaydi, har bir inson o’z halol mehnati bilangina bahtli turmushga erishishini aytadi.

O’z mehnating bo’lsin doim yo’ldoshning

O’zga minnatidan og’ritma boshing diya shoir har bir yoshdagi kishini mehnatsevarlikka chiqaradi.

Ulug’ alloma mir Alisher Navoiy esa ijod etgan barcha asarlarida insonparvarlik, aqliy va mehnat tarbiyasi haqida o’z g’oyalarini ilgari suradi. U deydiki insonning insonligi uning nasl nasabida emas balki tarbiyali va hayoli bo’lishidadir.

Sharq mumtoz adabiyotining buyuk namoyondalaridan Muslihiddin Sa’diy Sheroziy “Bo’ston” asarida oilada bolalar tarbiyasi haqida shunday fikrlarni aytadiki, uning fikriga oila bolaning baxti kelajagi uchun zamin yaratuvchidir. Oilada asosiy tayanch otadir. U ma’suliyatli tarbiyachidir ota o’z bolalarini tarbiyalashi, o’qitishi, mehnatsevarlikni tarkib toptirib hunarga o’rgatishi kerak.

Sa’diy o’z pedagogik qarashlarida tarbiyani uch asosiy ko’rinishga, aqliy nafosat va mehnat tarbiyasiga bo’ladi.

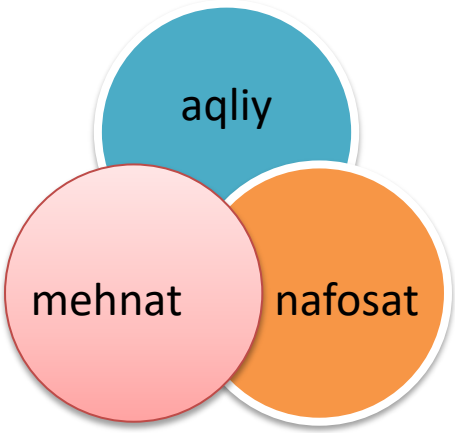

Adib bolalarni tarbiyalash vazifasini ularning ota –onalariga, ayniqsa, otaga yuklaydi, ya’ni oilaviy tarbiyaga katta e’tibor beradi, ota –onalarga murojaat qiladi. U yozadi:

O’tay yaxshi nom bilan desang agar
Sen o’g’lingga o’rgatgil ilmu hunar
Agar sendan qonunga ham bo’lsa zor
O’z o’g’lingni qoldirmagin behunar.

Biz sharq va G’arb mutafakkirlarining farzand, bolalar tarbiyasi va bunda oianing tutgan o’rni va uni mustahkamlash to’g’risidagi fikr mulohazalari, ota – onalarning qanday tarbiya olib borishlari kerakligi to’g’risidagi o’gitlarini namuna sifatida keltirdik.

Adabiyotlar ro’yxati

1. Maktabgacha ta’lim va tarbiya to’g’risidagi Qonun.2019 yil
2. O.U.Xasanboyeva. “Pedagogika tarixi” Toshkent -2000y
3. B.Zunnunov, B.To’xtayev, X.Ma’sudov “Pedagogika tarixi” Toshkent “Sharq” 2002 y.
4. B.Umurzoqov, M.Rahimov “Istiqlol va mehnat mentaliteti” Farg’ona 2003 y.
5. F.Turg’unboyev, “Mehnat munosabatlari va metalitet”. Toshkent “O’zbekiston” 2005 y.
6. Maxfuza Usmanova, THE CONCEPT OF EDUCATIONAL PROFESSIONAL COMPETENCE AND ITS YIELD FACTORS , Архив Научных Публикаций JSPI: 2020: Архив №54.